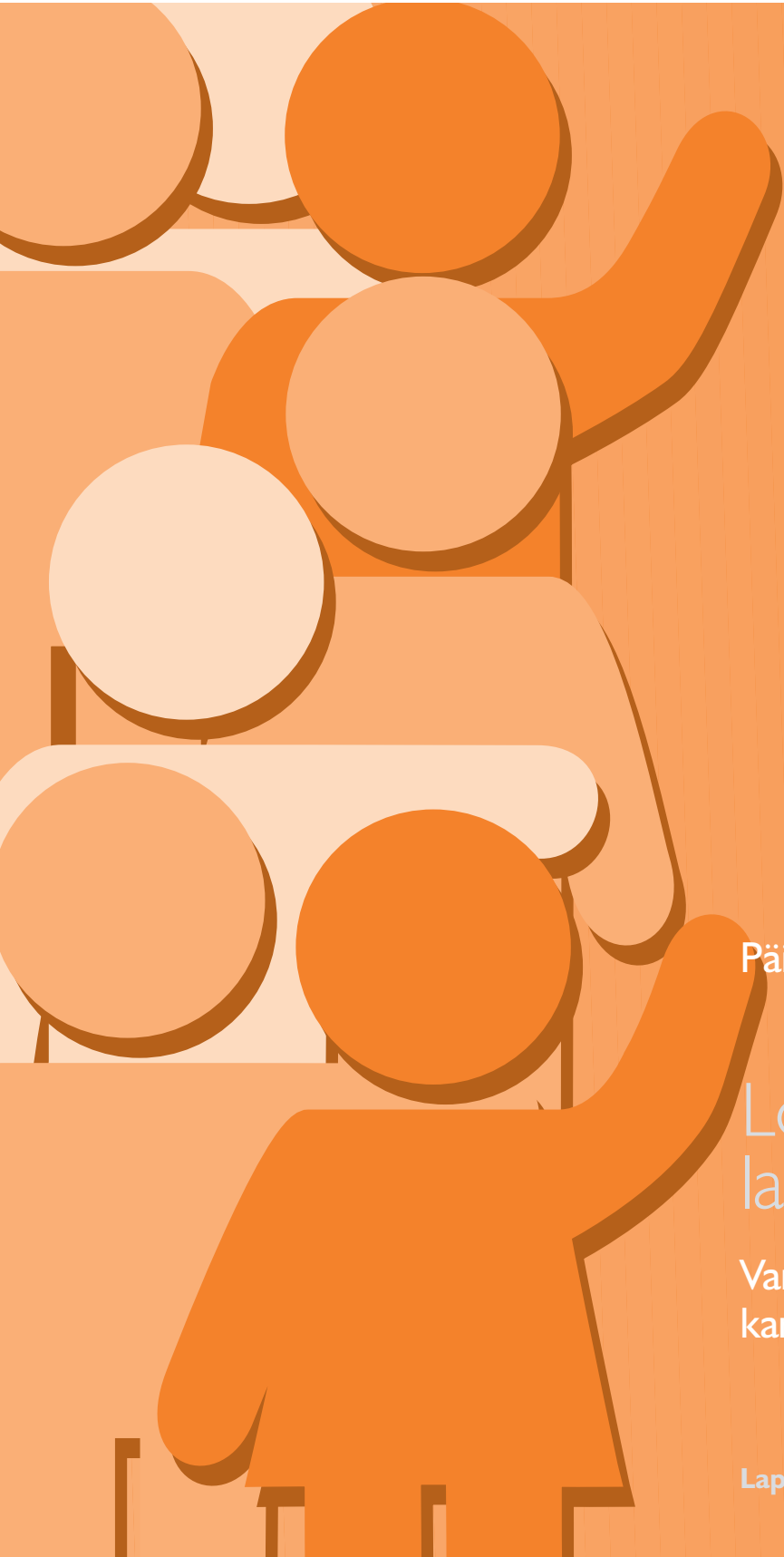

LAPSIASIAVALTUUTETTU

Päivi Tuononen

Lööpit osana lasten kasvuympäristöä

Vanhempien kokemuksia
kartoittava selvitys

Lapsiasiavaltuutetun toimiston selvityksiä 2006:2

Lööpit osana lasten kasvu ympäristöä

Sisältö

Tiivistelmä	3
Esipuhe	5
1. Johdanto	7
2. Kyselyn toteutus.....	8
3. Keskeiset tulokset.....	9
3.1 Lööppejä on kaikkialla	9
3.2 Miksi lööpit koetaan ongelmaksi	9
3.3 Lasten kysymyksiä lööpeistä	10
3.4 Miten vanhemmat keskustelevat lööpeistä lasten kanssa	11
3.5 Lööppien aiheuttamat pelot	12
3.6 Vanhempien keinot suojella lapsia lööpeiltä	13
3.7 Lapsiystävällisempiä lööppejä	13
3.8 Median aiheuttamat haitat	14
3.9 Medialta toivotaan enemmän vastuuta	15
3.10 Tukea mediakasvatukseen?	15
4. Pohdinta	17
Lähteet	19
Liitteet	
Vanhempien kyselylomake (Liite I)	21

Tiivistelmä

Kysyttäessä kolmea tahoa, joiden tulisi kantaa enemmän vastuuta lasten mediasuojelussa, vanhemmat korostivat ensisijaisesti median vastuuta (100 %). Tämän jälkeen painotettiin vanhempien omaa vastuuta (80 %) sekä viranomaisten toimia (61 %) lasten suojaamiseksi.

Selvitys sai alkunsa lukuisista yhteydenotoista, joita tuli lapsiasiavaltuutetun toimistolle syksyn 2005 ja kevään 2006 aikana iltapäivälehtien myyntijulisteita, lööppejä, koskien. Yhteydenotoissaan vanhemmat esittivät huolensa kaupoissa ja kioskeissa esillä olevien lööppien vaikutuksista lapsiin ja kertoivat halustaan suojata lasta hänen ikätasolleen sopimattomilta otsikoilta. Eräissä tapauksissa pienet, vasta lukemaan oppineet lapset olivat pelästyneet myyntijulisteiden otsikoita.

Selvitys toteutettiin lööppien vaikutuksia lapsiin arvioivana kyselynä vanhemmille yhteistyössä Suomen Vanhempainliiton kanssa. Kyselyn avulla haluttiin kartoittaa laajemmin vanhempien mielipiteitä ja kokemuksia lööpeistä. Tarkasteltavana olivat lööppien lisäksi myös vanhempien kokemukset median aiheuttamista haitoista ja mediasuojelusta sekä vanhempien kokema mediakasvatuksen tuen tarve. Aineisto kerättiin maaliskuussa 2006 Jyväskylän, Varkauden ja Vantaan vanhempainyhdistyksille lähetetyllä sähköpostikyselyllä sekä kyselylomakkeella kahdessa MLL:n perhekahvilassa Jyväskylässä. Kyselyyn saatiin 54 vastausta. Mukana oli sekä pienten lasten että teini-ikäisten vanhempia. Vastaajista suurin osa, 85 % oli äitejä.

Kyselyyn vastanneista 67 % piti lööppejä ongelmana, 17 %:n mielestä ongelmallisuus oli lööppeikohtaista liittyen otsikoiden ajoittain lapsille sopimattomaan sisältöön. Vanhemmat kritisoivat lööppien näkyvyyttä julkisissa tiloissa sekä sijoittelua lasten korkeudelle, jolloin niitä oli vaikea välttää. Vanhemmat näkivät lööppien otsikot vahingollisiksi erityisesti pienille ja herkille lapsille. Lööppien arveltiin aiheuttavan pelkoa myös lapsille, joiden kotona on väkivaltainen vanhempi sekä niille, joiden vanhemmat eivät keskustele lasten kanssa mediasisällöistä.

Vanhemmat pitivät erityisesti väkivaltaan ja seksiin viittaavia lööppeotsikoita ja kuvia lapsille haitallisina. Vastaajien mielestä lööppejä käsittelevät asiat, joita lasten ei vielä tarvitse ymmärtää. Vanhemmat olivat huolissaan myös lööppien välittämis-

tä ongelmanratkaisukeinoista, roolimalleista ja maailmankuvasta. Tietynlaisen uutisoinnin ajateltiin muuttavan käsitystä siitä, mikä on normaalia ja hyväksyttävää.

Lapsia ihmetyttäviä ja pelottavia aiheita olivat erityisesti onnettomuus- ja väkivaltauutiset. Erityisen pysäyttäväksi uutisen tekevät siinä esiintyvät lapsiuhrit. Yli puolet vanhemmista (59 %) kertoi lapsensa reagoineen joskus lööppien otsikoihin. Lasten tunteet tulivat tavallisimmin esille kysymyksiin ja hämmennyksenä. Päällimmäisenä lapsilla oli huoli omasta ja perheensä turvallisuudesta. Pieni lapsi ei osaa asettaa asioita oikeisiin yhteyksiin, vaan yhdistää tapahtumat helposti omaan arkeensa. Vanhemmat kertoivat useita esimerkkejä siitä, miten lapset olivat lukeneet lööppien otsikoita ja alkaneet pelätä heille tapahtuvan samalla tavalla. Erityisesti uutiset perhe- surmista olivat koetelleet lasten oikeustajua ja perusturvallisuutta.

Suurin osa (68 %) vanhemmista kertoi keskustelleensa lööpeistä lastensa kanssa. Vanhemmilla oli kuitenkin varsin erilaisia tapoja lähestyä lööppejä. Vanhempien lähestymistavat jakaantuivat seuraaviin ryhmiin: lööppien kommentoiminen, median keinoista keskusteleminen, keskusteleminen lööppien sisältämistä uutisista, lapsen kysymyksiin vastaaminen ja lööppien sekä keskustelun välttäminen.

Osa vanhemmista oli kokenut lööpeistä keskustelemisen haastavaksi. Vanhempien oli ollut vaikeaa se- littää lapsille esimerkiksi seksiin liittyviä otsikoita tai muita aikuisten maailmaan kuuluvia asioita ja sanoja. Myös suhtautumisessa lasten suojaamiseen lööpeiltä vanhempien mielipiteet erosivat toisistaan. Osa vanhemmista piti lööppien välttelyä lasten ylisuoje- luna, kun taas jotkut vanhemmista olivat tietoisesti vältäneet lööppejä lastensa kanssa liikkeussaan.

Käytännön toimia lööppien korjaamiseksi toivot- tiin ensisijaisesti medialta itseltään. Tätä esitti vas- taajista 16 vanhempaa. Mikäli median itsesääntely ei riittäisi, nähtiin myös viranomaisilla ja kaupalla ole- van vastuuta muutoksen aikaansaamiseksi (molem-

mista vaihtoehdoista 12 mainintaa). Vanhemmat eh- dottivat viranomaisille säädösten tai rajoitusten laa- timista lööppien sisältöjä koskien, kun taas kaupan toivottiin siirtävän lööpit pois kadulta ja kassoilta.

Mediasta yleisesti puhuttaessa vanhemmat koki- vat television lapsia ajatellen haitallisimmaksi. Tätä perusteltiin ohjelmien huonolla laadulla (13 mainin- ta), ennalta arvaamattomilla mainoksilla (12) sekä pelkoa herättävillä uutisilla (5). TV-mainoksista van- hemmat nostivat esiin erityisesti aikuisten myö- häisillan ohjelmia koskevat, lyhyitä näytteitä sisältä- vät mainokset, joissa oli seksiä tai väkivaltaa. Näitä kerrottiin usein esitettävän lasten parhaaseen katse- luaikaan.

Kysyttäessä kolmea tahoja, joiden tulisi kantaa enemmän vastuuta lasten mediasuojelussa, vanhem- mat korostivat ensisijaisesti median vastuuta (100 %). Tämän jälkeen painotettiin vanhempien omaa vas- tuuta (80 %) sekä viranomaisten toimia (61 %) las- ten suojaamiseksi. Vajaa puolet vanhemmista (39 %) ilmoitti kaipaavansa tukea lasten mediakasvatukseen. Erityisesti koulun toivottiin toteuttavan mediakasva- tusta ja jakavan tietoa sekä lapsille että vanhemmil- le. Vanhemmat kaipasivat tietoa median vaikutusis- ta ja keinoista sekä lasten mediasuojelusta. Vanhem- mat myös peräänkuuluttivat yhteisiä pelisääntöjä ja vastuullisuutta kaikilta lasten ja median kanssa toi- mivilta aikuisilta.

Lapsella on oikeus turvalliseen arkiympäristöön

■ Iltapäivälehtien myyntijulisteet eli lööpit ovat osa monien lasten arkiympäristöä kaupoissa, kioskeissa sekä katujen ja teiden varsilla. Lapsiasiavaltuutetun toimistoon tuli syksyn 2005 ja kevään 2006 aikana runsaasti myyntijulisteita lapsinäkökulmasta arvostelevia vanhempien yhteydenottoja. Näissä korostuivat pienten vasta lukemaan oppineiden lasten kokemukset myyntijulisteiden kohtaamisesta.

Erityisen ongelmallisina nähtiin myyntijulisteet, joissa lapsen perusturvallisuudelle tärkeitä sanoja ”isä” ja ”äiti” oli käytetty väkivaltauutisen mainostamisessa. Ylipäätään harmittavana pidettiin sitä, että julkisessa tilassa on esillä pieniä lapsia pelottavaa aineistoa.

Tämä vanhempien näkemyksiä lööpeistä ja lapsista kartoittava selvitys sai alkunsa tarpeesta taustoittaa lapsiasiavaltuutetun toimistoon tulleita yhteydenottoja. Sen tarkoituksena on antaa eväitä arvioida myyntijulisteita osana lasten kasvuympäristöä. Selvityksen on toteuttanut ja kirjoittanut lapsiasiavaltuutetun toimiston harjoittelija, sittemmin ma. suunnittelija kasvatustieteen maisteri Päivi Tuononen.

Tämän selvityksen ohella lapsiasiavaltuutettu on käynyt keskustelua myös lapsiryhmien kanssa. Erityisesti pienten lasten kanssa käydyssä keskusteluissa näkyivät samat ilmiöt, jotka tulevat esille vanhempien arvioissa. Pieni lapsi voi yleistää poikkeuksellisen väkivaltauutisen oman elämänsä realistiseksi vaihtoehdoksi. Isompien lasten kanssa tuli esille myös lasten oma mediakriittisyys, ironia ja kyky ottaa etäisyyttä uutisointiin.

Tämä selvitys ei ole tieteellinen tutkimus. Se on pikemminkin puheenvuoro, jossa olemme halunneet antaa kyselyyn vastanneiden vanhempien oman äänen näkyä mahdollisimman kirkkaana.

Julkista keskustelua myyntijulisteista käytiin vilkkaasti keväällä 2006. Parikymmentä kansalaisjärjestöä vetosi kauppaan ja iltapäivälehtiin peräen lapsinäkökulmasta vastuullisempaa uutisointia ja mainontaa julkisella paikalla. Mielipiteitä puolesta ja vastaan he-

rätti erityisesti lapsiasiavaltuutetun ehdotus siitä, että kaupoissa voisi olla vanhemmille tarjolla myös lööppivapaa kassa. Myyntijulisteiden sisällön ohella merkitystä on myös niiden sijoittelulla.

Julkisen sanan neuvosto sekä Mainonnan eettinen neuvosto antoivat lausuntonsa eräistä lööppejä koskevista kanteluista. Julkisen Sanan neuvosto piti syksyllä 2005 ja keväällä 2006 käsittelemiään tapauksia tiedonvälitystehtävän kannalta sallittuina. Se toivoi silti otsikoinnissa erityistä harkintaa, koska lööpit ovat kaikkien nähtävillä.

Mainonnan eettinen neuvosto piti samoja otsikoita hyvän markkinointitavan vastaisina. Alan kansainvälisten sääntöjen mukaan mainonta ei saa sisältää lausumia, joilla voi olla vahingollisia vaikutuksia lapsen henkiseen tilaan. Pienen lapsen kyky suhteuttaa asioita on rajallinen ja lapset ovat erityisen alttiita vaikutteille, neuvosto perusteli.

Sananvapaus on myös lapsen perusoikeus. Yhtä lailla lapsen perusoikeus on tulla suojelluksi hänen ikäkauteensa ja kehitystasoonsa nähden haitallisilta mediasisällöiltä. Molemmat oikeudet sisältyvät sekä omaan perustuslakiimme että YK:n lapsen oikeuksien yleissopimukseen, jonka Suomen valtio hyväksyi vuonna 1991. Lööppikeskustelussa on kyse kahden perusoikeuden välisen sopivan tasapainon hakemisesta.

Aikuisten ja julkisen vallan velvollisuus on suojata lasta väkivallalta. Aikuisten velvollisuus on toimia niin, että perheväkivaltaan puututaan ja se vähenee. Aikuisten tietoisuutta perheväkivallasta on tarpeen lisätä mutta etenkin pienillä lapsilla on oikeus olla myös suojassa tarpeettomilta peloilta.

YK:n lapsen oikeuksien sopimus korostaa vanhempien kasvatusvastuuta. Tällä perusteella markkinointi, joka pyrkii sivuuttamaan vanhempien mahdollisuuden toimia täysipainoisesti lapsensa kasvatelijana, on määritelty hyvän tavan vastaiseksi. Linjaus ilmenee mainonnan lainmukaisuutta valvovan Kulluttajaviraston ohjeistuksissa.

Lapsen vanhemmat osaavat parhaiten arvioida, milloin heidän lapsensa on kypsä kohtaamaan erilaisia uutisia ja mainoksia. Vanhempien velvollisuutta seurata ja ohjata lapsen median käyttöä on syytä korostaa.

Lapsuuden lyheneminen on suomalainen ongelma. Myös tutkimukset osoittavat, että aikuisten maailman huolet ja ilmiöt tunkeutuvat meillä varhain pientenkin lasten tietoisuuteen. Se ei ole lasten mielenterveyden kannalta eduksi.

Lapsuuden suojeleminen ei voi olla pelkästään vanhempien tai julkisen vallan vastuulla. Kyse on myös elinkeinoelämän, median ja mainostajien vastuusta. Iltapäivälehtien myyntijulisteet ovat yksi osa lapsen arkiympäristön väkivaltaistumista ja seksuaalisoitumista. Yhtä lailla lapsiasiavaltuutettu kiinnittää huomiota toiminnassaan myös esimerkiksi television vaikutuksiin. Samoin on tarpeen lisätä sekä lasten että vanhempien mediakasvatusta sekä valistusta pelien ja elokuvien ikärajojen merkityksestä.

Lööppikeskustelun tarkoituksena on vahvistaa sekä lapsen oikeutta turvalliseen kasvuympäristöön että vanhempien mahdollisuutta kantaa oma kasvatusvastuunsa. Toivon, että iltapäivälehdet omassa toiminnassaan pyrkisivät yhdistämään journalistisen työn tarpeet, mainonnan etiikan sekä lapsen suojelemisen näkökulman.

Iltapäivälehdet itse katsovat, että myyntijuliste on journalismia eikä mainontaa. Toivon, että iltapäivälehdet sitoutuisivat siitä huolimatta hyvään markkinointitapaan sekä mainonnan eettisiin periaatteisiin. Lapsen oikeudet ovat kaikkien aikuisten velvollisuuksia.

Kiitän Suomen Vanhempainliittoa sekä MLL:n Jyväskylän perhekahvilaa yhteistyöstä selvityksen toteuttamisessa.

Jyväskylässä 21.9.2006

Maria Kaisa Aula
Lapsiasiavaltuutettu

I. Johdanto

Tämä selvitys sai alkunsa lukuisista yhteydenotoista, joita tuli lapsiasiavaltuutetun toimistolle syksyn 2005 ja kevään 2006 aikana iltapäivälehtien myyntijulisteita, lööppejä, koskien. Yhteydenotoissa vanhemmat esittivät huolensa kaupoissa ja kioskeissa esillä olevien lööppien haitallisista vaikutuksista lapsiin ja kertoivat halustaan suojata lasta hänen ikätasolleen sopimat- tomilta otsikoilta. Eräissä tapauksissa pienet, vasta lu- kemaan oppineet lapset olivat pelästyneet myyntiju- listeiden otsikoita.

Aikuisten on mahdollista valvoa useimpia lasten käyttämiä medioita. Lööpit ovat kuitenkin esillä jul- kisessa tilassa ja niitä on mahdotonta välttää. Lööp- pisensaatiot koskettavat lasta eniten silloin, kun lap- si voi samaistua tilanteeseen, joka koskettaa esimer- kiksi hänen arkielämäänsä, kotiaan tai suhdetta van- hempiin. Aikuista huonot uutiset järkyttävät ja ah- distavat, mutta lasta ne pelottavat. Lapsi ei osaa suh- teuttaa näkemäänsä tai kuulemaansa, tai asettaa asioi- ta oikeisiin asiayhteyksiin. Uutisia pelästynyttä lasta auttaa eniten se, että hänet otetaan vakavasti ja että asian voi jakaa tutun ja turvallisen ihmisen kanssa. (Martsola & Mäkelä-Rönholm 2006.)

Mediakasvatuksen tavoite on, että lapsesta kehit- tyy viestien vastaanottaja, joka kykenee käyttämään medioita järkevästi omassa elämässään, ymmärtää ja tulkitsee kriittisesti median kieltä ja sisältöjä (Mart- sola & Mäkelä-Rönholm 2006). Lapsilla on oikeus tietää, mitä ympärillä tapahtuu, mutta samalla heil- lä on YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen mukaisesti myös oikeus suojeluun ikäänsä ja kehitystasoonsa nähden haitalliselta materiaalilta. Sari Näre (2005) painottaa, että korostamalla mediakasvatusta ilman säätelynäkökulmaa vastuu moraalisten rajojen tun- nistamisesta tullaan vierittäneeksi lapselle.

On syytä olla tarkkana, lähteekö vaatimus me- dialukutaidosta vain siitä, että sen nojalla aikuiset voi- sivat levittää entistä rankempia aineistoja lasten näh- täville. Psykologi Riitta Martsola ja luokanopettaja

Mediakasvatuksen tavoite on, että lapsesta kehit- tyy viestien vastaanottaja, joka kykenee käyttämään medioita järkevästi omassa elämässään, ymmärtää ja tulkitsee kriittisesti median kieltä ja sisältöjä.

Minna Mäkelä-Rönholm ovat nostaneet mediakas- vatuksen rinnalle tarpeen lasten mediasuojelusta.

Lapsiasiavaltuutetun toimisto toteutti yhteistyös- sä Suomen Vanhempainliiton kanssa iltapäivälehtien lööppien vaikutuksia lapsiin arvioivan kyselyn van- hemmille keväällä 2006. Lööppien lisäksi kyselyn avulla kartoitettiin vanhempien kokemuksia ja mie- lipiteitä median aiheuttamista haitoista, mediasuoje- lusta sekä vanhempien kokemasta mediakasvatuksen tuen tarpeesta. Koska lapsiasiavaltuutetun työn yksi tärkeä lähtökohta on pitää yhteyttä lapsiin ja kuulla heidän mielipiteitään, aiheesta käytiin keskustele- massa myös lasten kanssa koulussa. Lööppejä koske- viin keskusteluihin osallistuivat ryhmät 1- ja 5–6-luo- kilta. Raportin pohdinta-osassa nostetaan esiin joita- kin huomioita lasten lööppikeskusteluihin liittyen.

Tämä selvitys on kvalitatiivinen katsaus, joka ei täytä kaikkia tieteellisen tutkimuksen kriteerejä. Sel- vityksen tuloksia ei voida laajentaa koskemaan van- hempien mielipiteitä yleisellä tasolla, sillä tiedon tuot- tajana on ollut vanhempainryhmien kautta tavoitet- tu valikoitunut joukko vanhempia. Todennäköisesti kyselyyn osallistuneet vanhemmat haluavat aktiivi- sesti toimia lasten asioiden eteenpäin viemiseksi. Sel- vitys voi kuitenkin antaa joitakin suuntaviivoja varsi- naiselle tutkimukselle tai jatkotoimenpiteille sekä tuoda uusia näkökulmia lööpeistä käytävään keskus- teluun.

2. Kyselyn toteutus

Vanhempien kokemuksia lööpeistä kartoittava kysely toteutettiin yhdessä Suomen Vanhempainliiton kanssa maaliskuuhuhtikuun vaihteessa keväällä 2006. Vanhempainliitosta yhteyshenkilönä toimi Johanna Artola, jonka kautta kyselyä (Liite 1) lähetettiin sähköpostilla vanhempainyhdistysten jäsenille Varkaudessa ja Vantaalla. Jyväskylän yhteyshenkilönä toimi Aila Koistinen, joka lähetti kyselyä paikallisten vanhempainyhdistysten jäsenille. Sähköpostikyselyyn oli varattu vastausaikaa viikko. Sähköisen levityksen lisäksi kyselyä käytiin teettämässä kyselylomakkeilla Mannerheimin Lastensuojeluliiton Keski-Suomen piirin kahdessa perhekahvilassa Jyväskylässä.

Koska kyselyä levitettiin sähköpostilistojen välityksellä, ei ole tarkkaa tietoa siitä, kuinka moni vanhempi sai sen vastattavakseen. Yksittäisiä vastauksia palautui myös kohdepaikkakuntien ulkopuolelta Järvenpäästä, Kalajoelta, Haukiputaalta, Porista, Jyväskylän maalaiskunnasta ja Muuramesta. Todennäköisesti jotkut vanhemmat, jotka kokivat asian erityisen tärkeäksi, olivat lähettäneet kyselyä eteenpäin tuttavilleen vastattavaksi. Kaikki palautetut kyselyt otettiin mukaan analyysiin.

Alun perin selvityksen aiheen arveltiin kiinnostavan lähinnä pienten lasten vanhempia, sillä pääasiasa heiltä oli tullut lööppejä koskevia yhteydenottoja lapsiasiavaltuutetulle. Koska kyselyä teetettiin perhekahviloiden lisäksi vanhempainyhdistysten kautta, ei vastaajia voitu rajata pienten lasten vanhempiin. Kyselyyn vastanneilla vanhemmilla olikin hyvin monenikäisiä lapsia vaihdellen sylväuvuista 18-vuotiaisiin saakka.

Kyselyyn saatiin yhteensä 54 vastausta. Näistä 42 tuli sähköpostin välityksellä, loput 12 vastausta saatiin MLL:n perhekahviloista. Vastaajista suurin osa, 85 %, oli äitejä. Vastaajat jakautuivat seuraavasti:

Vastaaja	
Äiti	46
Isä	5
Molemmat vanhemmat	1
Isovanhemmat	1
Ei tietoa	1
Yhteensä	54

Hieman yli puolet, 54 %, vastauksista saatiin Jyväskylältä.

Vastaajan asuinpaikkakunta	
Jyväskylä	29
Vantaa	10
Varkaus	7
Ei tietoa	2
Muu*	6
Yhteensä	54

*Järvenpää I, Kalajoki I, Haukipudas I, Pori I, Jyväskylän maalaiskunta I, Muurame I

3. Keskeiset tulokset

3.1 Lööppejä on kaikkialla

Lööpit ovat osa katukuvaa. Eräs vanhempi kuvasi niiden yleisyyttä toteamalla, että lööppeihin on mahdollonta olla törmäämättä, jos vähänkään liikkuu taa-jamassa. Vanhemmista 47 (87 %) ilmoitti lapsensa kohtaavan lööppejä eniten kauppareissuilla. Toiseksi yleisin paikka nähdä lööppejä olivat kioskit (24 mainintaa, 44 %). Sekä kauppoissa että kioskeissa lööpiti oli sijoitettu kassojen lisäksi myös oviin, ikkunoihin ja kiinteistöjen edustoille niin, ettei lapsen tarvinnut välttämättä mennä sisälle nähdäkseen lööpiti. Viisi vanhempaa (9 %) mainitsi erikseen lapsen kohtaavan lööppejä koulumatkallaan. Muutama vanhempi kertoi lasten kohtaavan iltapäivälehtiä myös kotona, jolloin ei viitattu varsinaisesti lööppeihin vaan iltapäivälehtien etukansiin ja sisältöihin. Vain yksi vanhempi vastasi, ettei hänen lapsensa kohtaa lööppejä lainkaan.

3.2 Miksi lööpiti koetaan ongelmaksi

Vanhemmilta kysyttiin, ovatko lööpiti heidän mielestään ongelma. Vanhemmista 36 (67 %) vastasi kysymykseen myöntävästi, kolme vanhempaa (6 %) oli päinvastaista mieltä. Kysymykseen ei osannut vastata kaksi vanhempaa (4 %) ja vastaamatta jätti neljä (7 %). Yhdeksän vanhemman (17 %) mielestä ongelmallisuus oli lööpiti-kohtaista.

Vanhemmat eivät kokeneet ongelmaksi niinkään lööpiti-olemassaoloa vaan niiden ajoittain lapsille sopimattomat sisällöt. Haitallisiksi sisällöiksi luokiteltiin erityisesti väkivaltaa ja seksiä käsittelevät kuvat ja otsikot: *"Ne [lööpiti] tuovat liian raakoja, ahdistavia asioita pienten lukutaitoisten lasten tietoisuuteen. Asioita, joita lasten ei tarvitse vielä miettiä ja surra."* Vanhemmat kuvailivat lööppejä lasten näkökulmasta seuraavin adjektiivein: *järkyttävä, hämmäntävä, pelottava, pelästyttävä, ei sopiva, hurja, julma, raaka, sopimaton, shokeeraava, raju, ääri-negatiivinen, ikävä, provosoiva, todellisuutta vääristävä, räikeä, sensaatiohakuinen, kammottava, ahdistava, vahingollinen,*

valitettava, väkivaltainen, seksistinen, edesvastuuton, turvattomuutta aiheuttava, yliampuva, kohtuuton ja epäselvä.

Vanhemmat kokivat lööpiti ongelmaksi myös siitä syystä, että ne ovat esillä julkisessa tilassa, jolloin niitä on mahdollonta välttää: *"Murhilla ja katastrofeilla mässäilevät lehtien lööpiti tulevat vastaan lähikaupassa, kioskilla, lööpitielineissä ja oikeastaan joka puolella, siten että niiden välttäminen on käytännössä täysin mahdotonta."*, *"- ne on jopa asetettu juuri lukemaan oppineen silmien tasolle!"* Lööpiti-yleisyydestä johtuen pienet lapset törmäävät niihin usein ilman aikuista: *"Aika kammottavia otsikoita näkee, varsinkin, jos lapsi näkee ne yksin, eikä voi heti kysyä aikuiselta taustaja."* Kaikkien lasten kodeissa ei lööpiti- sisällöistä keskustella välttämättä lainkaan.

Lööpiti-otsikot nähtiin vahingollisiksi erityisesti juuri lukemaan oppineille sekä erityisen herkille lapsille. Pieni lapsi ei osaa sijoittaa uutisia omaan kontekstiinsa, vaan saattaa tehdä yleistyksiä ja päätelmiä. Tällöin ajatus siitä, että jotain tapahtuu omassa lähipiirissä, voi tuntua lapsesta todelliselta: *"Lapsi voi ruveta pelkäämään, että jokin asia, minkä on lukenut lööpiti-ista, tapahtuu ehkä myös hänelle!"* Eräs vastaajista oli ajatellut myös perheväkivallan keskellä eläviä lapsia, jotka kohtaavat väkivalta-lööpiti: *"Otsikot tyyliin Isä tappoi kaksi lasta sänkyynsä voi olla aika pelottavaa luettavaa lapselle, vallankin jos omassa kotona on väkivaltainen vanhempi."*

Vanhempien mielestä lööpiti välittivät epätervetä maailmankuvaa, koska poikkeuksellisista tapahtumista uutisoitiin suurin otsikoin: *"Otsikot ovat hurjia, mutta tapaukset marginaalissa. Lapselle tulee vääritynnyt kuva maailmasta."* Lööpiti-uutisoinnin uskottiin ajan kuluessa muuttavan käsitystä siitä, mikä on normaalia ja yleisesti hyväksyttävää. *"- Ei tietysti ole hyvä hyssytteläkään esim. tehdyillä murhilla, mutta jos jo-*

Lööpiti-otsikot nähtiin vahingollisiksi erityisesti juuri lukemaan oppineille sekä erityisen herkille lapsille.

ka tuutista tulee vain väkivaltaa, kuka ryyppää ke-
nenkin kanssa ja kuka pettää ketäkin, niin ei sekään
ole hyvä. Ehkä on helpompi ruveta ajattelemaan, että
väkivalta ja pettäminen on normaalia, kun siitä kuu-
lee koko ajan.”

Lööppien nähtiin antavan lapsille, erityisesti ty-
töille, huonoja roolimalleja: ”-- Missien kuvia uima-
puvuissaan, 'salarakkaita' rohkeissa kuvissa jne. Itsel-
läni on kohta 12-täyttävä nuori naisenaliku ja mielel-
läni soisin hänen saavan erilaisen kuvan naisena ole-
misesta.-- ” Lisäksi lööppien ajateltiin toimivan hu-
noina virikkeinä tunne-elämältään häiriintyneille
lapsille ja nuorille. Lööpiti saattaisivat johtaa väärän-
laisiin ongelmanratkaisukeinoihin eteen tulevissa
konflikteissa: ”Jotkut lapsesahan voivat käyttää lööppien
otsikoita hyväkseen ratkaistessaan ongelmatilanteita
toisten lasten kanssa. Esim. lööppiteksti tulee juuri sil-
loin mieleen kun samantyyppinen ongelma tulee vastaan
myös omissa elämäntilanteissa.”

3.3 Lasten kysymyksiä lööpeistä

Lööpiti olivat herättäneet kyselyyn vastanneiden
vanhempien lapsissa paljon kysymyksiä. Kaikki lap-
set eivät lööppien sisältöjä olleet jääneet pohtimaan,
mutta varsinkin nuoremmat lapset saattoivat ihme-
tellä epäselviksi jääneitä asioita ääneen. Kyselyyn vas-
tanneista 39 vanhempaa (72 %) kertoi lapsen kysy-
neen tai muuten puhuneen lööpeistä vanhemman
kanssa. Vanhemmista 13 (24 %) ilmoitti, ettei heidän
lapsensa ollut kysynyt mitään lööppeihin liittyvää.
Osassa näistä tapauksista perheen lapset olivat niin
pieniä, etteivät he osanneet vielä lukea. Tosin eräs äi-
ti kertoi pienten lastensa kysyvän otsikoiden sijaan
lööppien kuvista. Kaksi vanhempaa (4 %) jätti vas-
taamatta kysymykseen.

**Osa lapsista seu-
raa lööppien
avulla esikuviansa
elämää, ja julkkis-
ten tekemisistä
oli keskusteltu
kotonakin.**

Osa lapsista seuraa lööppien
avulla esikuviansa elämää, ja julkkis-
ten tekemisistä oli keskusteltu
kotonakin: ”Poikia kiinnostaa 'ur-
heilusankarit'... lööppi Kimi Räik-
kösen touhuista kiinnostaa.” Joskus
lööppi rikkoo illuusion täydelli-
sistä, nuhteettomasta esikuvasta:
”Ehkä noin vuosi Idols-ohjelman

jälkeen iltalehdet lööpittivät: 'Antti Tuisku konttasi kän-
nissä kadulla', ja tyttäreni bongasi tämän otsikon vaa-
tien tietysti minua selittämään mitä se tarkoittaa ja on-
ko se totta, että Antti T:kin juo kaljaa tai että miksi se
'konttasi'.”

Iltapäivälehtien vakioaihe, Matti Nykänen, oli ol-
lut keskustelunaihe myös kyselyyn vastanneissa per-
heissä. Lapset olivat ihmetelleet, miksi lehdissä kir-
joitetaan aina julkkisten töppäilyistä. Lapsiperheissä
tärkeä puheenaihe kyselyn teettämisen aikaan oli Lor-
di, jonka kuva oli pelottanut pienempiä lapsia. Mui-
ta uutisaiheita, joista lapset olivat kysyneet, ja jotka
toistuivat useammassa vastauksissa, olivat uutiset tsu-
namista ja WTC:n tornien sortumisesta.

Monet vanhemmat kertoivat keskustelleensa las-
tensa kanssa erityisesti onnettomuuksiin ja väkival-
taan liittyneistä otsikoista. ”Esim. viimeaikojen murhat,
tapot ja kaivoon hukkumiset.” Eriyisen pysäyttäviä
uutisia lapsille ovat ne, joissa lapsia on ollut onnetto-
muuden tai rikoksen uhrina: ”Lapsi hukkuu, lapsi kuo-
li jne.”, ”Esim. tapot, väkivaltaan ja lapsiin liittyvät asiat
kiinnostavat heitä ja haluavat tietää, mitä mikään asia
tarkoittaa.”

Uutiset olivat herättäneet lapsissa muun muassa
seuraavanlaisia kysymyksiä: ”Äiti, asuuko meidänkin
naapurissa murhaajia?”, ”Katastrofit ja onnettomuu-
det 'Voiko näin tapahtua äiti meille?’ ” Lasten on eri-
tyisen vaikea ymmärtää otsikoita, jotka kertovat per-
hesurmista: ”Voiko meidän isi tappaa kaikki perheen-
jäsenet.”, ”Joskus vanhempi lapsistani on kysynyt että
kuinka vanhempi voi tehdä pahaa lapselleen. Silloin oli
juuri tapahtunut henkirikos, jossa vanhempi oli sur-
mannut lapsensa.” Lapsi saattaa tehdä yleistyksiä ja
tulkita lööppien otsikot oman elämänsä realistisina
vaihtoehtoina. Eräs lapsi oli kysynyt vanhemmiltaan:
”Milloin perheet aina tapetaan?” Hän oli luullut per-
heen tappamisen olevan yleinen
käytäntö, ja ahdistus oli ollut
suuri.

Pienet lapset eivät aina ym-
mällä lööppiotsikoiden sisältämiä
sanoja tai niiden merkityssisältöjä,
jolloin tarvitaan aikuisen selitystä:
”Usein [lapsi] tavaa otsikoita ja
hämmentyneenä kysyy mitä se tar-

**Pienet lapset
eivät aina
ymmällä lööppi-
otsikoiden sisäl-
tämiä sanoja tai
niiden merkitys-
sisältöjä.**

koittaa." Varsinkin seksiin liittyvät asiat olivat herättäneet lapsissa hämmennystä, mutta myös kiinnostusta: "Monesti [kysymykset] ovat liittyneet seksiin. Termejä, joita lapsi ei voi ymmärtää ja tietää, kun eivät kuulu ikäisensä sanastoon. Mm. silikonitissejä piti selittää aika tavalla.", "Isona kaikki seksuaalisuuteen liittyvät lööpit ovat kiinnittäneet huomiota. Ymmärrys ei kuitenkaan ole ihan valmis, ja väärinymmärryksiä on useinkin."

3.4 Miten vanhemmat keskustelevat lööpeistä lasten kanssa

Suurin osa vanhemmista ilmoitti puhuneensa lapsen kanssa lööpeistä. Vanhemmat olivat keskustelleet lööpeistä joko oma-aloitteisesti (26 mainintaa, 48 %) tai lapsen otettua asia puheeksi (11 mainintaa, 20 %). Vanhemmista 14 (26 %) ei ollut keskustellut lapsen kanssa lööpeistä, kolme vanhempaa (6 %) jätti vastaamatta kysymykseen. Vanhempien erilaiset tavat

Suurin osa vanhemmista ilmoitti puhuneensa lapsen kanssa lööpeistä.

toimia lastensa mediakasvattajina lööppien suhteen olivat jaettavissa seuraaviin ryhmiin: lööppien kommentoiminen, median keinoista keskusteleminen, keskusteleminen lööppien sisältämisestä uutisista, lapsen kysymyksiin vastaaminen ja lööppien sekä keskustelun välttäminen.

Muutama vanhempi kertoi kommentoivansa lööppejä lapsilleen esimerkiksi seuraavilla tavoilla: "Vähäpukeisista naisista olen sanonut 11- ja 9-vuotiaille tytärilleni, että 'ei varmaan ole kiva keikistellä lehtien kanssa tuolla lailla'", "Olen maininnut ääneen lapselle, että 'no olipas siinäkin mainos'". Kommentointitavoista heijastuivat aikuisten asenteet lööppien arvoaailmaa kohtaan. Kommentoinnin tarkoituksena lienee toive näiden asenteiden siirtymisestä lapselle. Kaksi vanhempaa ilmoitti kehottaneensa lapsia olemaan lukematta lööppejä: "Olen sanonut, että niissä on ikäviä uutisia, ja että niitä ei tarvitse lukea."

Jotkut vanhemmista ilmoittivat puhuneensa lastensa kanssa mainonnan keinoista ja median luomista ilmiöistä: "Olemme joskus keskustelleet, että lööpit eivät ole aina totta, niissä liioitellaan asioita, yleensä nii-

den tapahtumat ovat poikkeuksellisia eivätkä tapahdu 'kaikille'", "Kerron aina lapsille totuuden ja selitän, miksi jotkut esim. sairastuttuaan käyttäytyvät hullusti, en siis kasvata lapsia pullossa, tietämättömänä, mutta pehmitän otsikot selittämällä, että niitä kirjoitetaan tahallaan hirveämmiksi kuin asiat ovatkaan jotta uteliaat ihmiset ostaisivat lehtiä." Eräs vanhempi ilmoitti myös pohtineensa lastensa kanssa sitä, miltä julkisuuden henkilöistä mahtoi tuntua heistä kirjoitetut lööppiotsikot: "Kyllä niistä ollaan keskusteltu. Viimeisenä ehkä pinnalla ollut juttu, josta tulvi tietoa joka paikasta on pääministerimme tekstailu. Mietimme mm. miltä hänen lapsistaan ja muista sukulaisista mahtoi tuntua mokomat lööpit."

Tyypillistä oli, että vanhemmat olivat puhuneet lastensa kanssa lööppiotsikoista esimerkiksi suuren onnettomuuden jälkeen, tai jos jostakin asiasta kirjoitettiin muuten näyttävästi lööpeissä. Vanhemmat olivat ottaneet otsikot tällöin itse puheeksi, koska tiesivät lastensa kuitenkin törmäävän uutiseen. Otsikoista oli myös saatettu puhua, jos vanhemmat olivat huomanneet niiden vaivaavan lasta: "Silloin kun lasta on askarruttanut jokin lööpin aihe, esim. Irakin sota aikanaan.", "Kerran 9-vuotias lapseni jäi katsomaan 'veljet hakkasivat pikkusiskonsa metalliputkella' -otsikkoa tavallista pidempään ja otin asian kotona puheeksi. Kysyin, jäikö otsikon tapaus kaivelemaan ja hän myönsi, että otsikon tuomat mielikuvat olivat vähän pelottavia.", "Yhden lapsistamme nähtyä Lordin kamalat kuvat otin asian puheeksi muittenkin kanssa."

Kuitenkin useat vanhemmat kertoivat puhuvansa lastensa kanssa lööpeistä vain, mikäli lapsi ottaa asian ensin itse puheeksi. "Kyllä, kerromme heille mitä asiat tarkoittavat jos he kysyvät.", "En ota puheeksi itse. Lasta arveluttavista asioista keskustellaan.", "En, kommentoin lyhyesti kysymyksiin, en sen kummemmin muuta.", "Valitettavasti olen vain vastannut lapseni kysymyksiin, koska en aina ole edes tajunnut, että lapsi lukee lööppejä."

Muutama vanhempi pyrki välttämään lööppejä: "Vältän niitä itse, ja toivon, että lapsenikin voisivat välttää.", "Kuten jo totesin, yritän välttää lasten näkemästä lööppejä, koitan kiinnittää huomion muualle." Kaksi vanhempaa ei ollut ajatellut lasten ja lööppien kohtaamisia, saati keskustellut niistä: "Ei ole tullut mieleen

ottaa [puheeksi]. *Lapset eivät ole vielä koskaan kyselleet asiasta ja täytyy kyllä myöntää, ettei itseäänikään kovin paljon kiinnosta lööppien lukeminen.*”, *”Olemme ohittaneet lehdet kassajonossa, en oikein tiedä mitä poika ajattelee.*” Moni vanhempi oli kokenut lööpeistä keskustelemisen vaikeaksi. Erityisesti seksiin liittyvät asiat sekä termit, jotka eivät kuuluneet lapsen sanavarastoon, koettiin hankaliksi selittää. Aikuinen ei myöskään aina osannut kertoa lapselle, miten asiat ovat, jos hän ei tuntenut otsikon taustalla olevia tapahtumia.

3.5 Lööppien aiheuttamat pelot

Vanhemmilta kysyttiin, olivatko lööpit herättäneet lapsissa pelkoa, huolta tai muita tunteita, ja miten tämä oli näkynyt. Yli puolet vastaajista (32 vanhempaa, 59 %) kertoi lapsensa reagoineen joskus lööppeihin. Yksitoista vanhempaa (20 %) ei ollut havainnut lapsessaan lööppien aiheuttamia tunnereaktioita. Vanhemmista kuusi (11 %) ei osannut vastata kysymyseen ja vastaamatta jätti viisi vanhempaa (9 %).

Tavallisimmin lasten tunteet olivat tulleet esille kysymyksinä ja hämmennyksenä.

Tavallisimmin lasten tunteet olivat tulleet esille kysymyksinä ja hämmennyksenä. Päällimmäisenä lapsilla oli huoli omasta ja perheen turvallisuudesta. Lapset olivat kysyneet, voiko samanlainen onnettomuus käydä hänelle tai omalle perheelle, tai voiko samanlainen tapahtuma sattua esimerkiksi omassa koulussa tai Suomessa. Osa lapsista oli saanut

lööpeistä pelkoja: *”Esim. Nato-keskustelu aiheutti pojassani kovasti huolta: ’Nyt meidän isi joutuu sotaan ja se kuolee’”, ”Ne ovat herättäneet turvallisuuden tunnetta, pelkoakin. Lapsi on joutunut kohtaamaan sellaisia asioita, jotka eivät lapsen maailmaan kuulu!”* Pelkojen voimakkuutta saattoi usein lisätä se, että samaa uutista tuli eri medioiden välityksellä.

Lööppien otsikot ja niiden aiheuttamat pelot olivat saattaneet jäädä lapsen mieleen pitkäksi aikaa. Eräs vanhempi muisteli pelkoja jättänyttä lööppiä omasta lapsuudestaan: *”-- muistan ahdistavana Ilta-Sanomien lööpin ja jutun lastenmurhasta, jossa mur-*

haaja löi lasta kivellä päähän. Pelkäsin ihan älyttömästi, että se murhaaja tulee meille.” Pelottavat lööpitiot sikot voivat luoda lapsen arkeen epävarmuutta ja turvattomuutta: *”Esim. viime aikoina ne otsikot, joissa äiti tappoi / poltti itsensä ja lapsensa, askarruttivat 8-vuotiaista poikaani paljonkin. Lapsille on järkyttävää, että joku vanhempi voi noin vahingoittaa lapsiaan jopa tappaa. Se ajatus oli hänestä hyvinkin ahdistava jonkin aikaa.”* Eräs äiti kertoi lapsen pelänneen koulumatkaa ja vieraita miehiä jonkin aikaa sen jälkeen, kun lööpissä oli otsikoitu näyttävästi koulumatkalla siepatusta tytöstä.

Aikuisen on tärkeää huomata lapsen ahdistus ja ottaa pelko puheeksi: *”[lööppien aiheuttamat tunteet] Näkyy eniten hiljaisuutena, mieteliäisyytenä ja surullisuutena – sitten kun lähtee keskustelemaan pelkojen takana on usein jokin uutisotsikko – kaiken kaikkiaan lasten kokema epätoivo on käsin kosketeltavaa ja on joskus täysi työ yrittää kertoa siitä, että on paljon todennäköisempää, että asiat menevät lapsella sittenkin hyvin ja tulevaisuudesta muodostuu ihan valoisa.”* Vanhempien mielestä lasten huoliin ja pelkoihin auttoi parhaiten keskusteleminen ja useimmat vanhemmat olivat sitä mieltä, että tämän jälkeen lasten huoli yleensä laantui.

Kaikki lapset eivät reagoi lööppeihin näkyvästi, joten joskus lapsen huoli saattaa jäädä aikuiselta huomaamatta. Päivän tapahtumat tulevat usein mieleen vasta illalla, kun lapset rauhoittuvat mennessään nukkumaan. Silloin mieltä painavat asiat saattavat purkautua kysymyksinä ja huolen ilmaisuina: *”Aika usein iltakeskusteluissa tulee esiin näitä kuolema, avioero, onnettomuudet ym. pelkoja ja teemoja, joiden lähteeksi pienen keskustelun jälkeen paljastuu lööpiti.”* Eräs vanhempi oli huomannut ikävien uutisten tulevan esille myös lasten leikeissä.

Aikuisen on tärkeää huomata lapsen ahdistus ja ottaa pelko puheeksi.

3.6 Vanhempien keinot suojella lapsia lööpeiltä

Joissakin lapsiasiavaltuutetulle syksyllä 2005 tulleissa lööppejä koskeneissa yhteydenotoissa vanhemmat kertoivat muuttaneensa lapsensa koulureittiä tai jättäneensä lapsen kotiin kauppareissulta lööppeiden takia. Kyselyssä tiedusteltiin, oliko vastaajilla samankaltaisia kokemuksia lasten suojelemiseksi lööpeiltä.

Osa vanhemmista vastusti esimerkkitapausten mukaisia toimia pitäen niitä lasten ylisuojeluna: *"Liiottelu on lioittelua. Ei lasta voi estää kohtaamasta vääryyttä ja huonoja asioita. On vanhemman vastuu siten osata selittää asiat lapselle parhain päin. Meillä on käyty monista asioista pitkät keskustelut."*, *"Mielestäni tällainen ohjeistus on pään työntämistä pensaaseen. Tärkeämpää on opettaa lasta kohtaamaan ja kritisoidaan mediaa, kuin sulkea siltä lapsen silmät. Pumpulissa kasvanut lapsi on heikoilla eväillä varustettu aikuinen."*

Jotkut vanhemmista olivat saattaneet ajatella asiaa, mutta eivät olleet nähneet tarpeelliseksi ryhtyä käytännön toimiin lasten suojelemiseksi: *"Asia on joskus käynyt mielessä, mutta toimiin emme ole ryhtyneet."*, *"Emme ole näin toimineet. Koulureitin varrella ei lööppejä ole, kauppareissuilla jompikumpi vanhemmista on mukana ja voi keskustella asiasta."*, *"Ei ole minulla tällaisia kokemuksia lööpeistä. Valitsen mieluummin kaupan jossa karkkihylly ei ole kassajonon kahta puolen etenkin silloin kun käyn lasten kanssa ostoksilla ruuhka-aikaan."*, *"En ole jättänyt lapsiani kotia ihan lööppeiden takia. Jos ei niitä kaupan hyllyllä näe, niin sitten televisiosta jotain vastaavaa."*

Osa vanhemmista pyrki tietoisesti suojelemaan lapsiaan lööpeiltä. Tyypillisiä keinoja välttää lasten ja lööppeiden kohtaamisia oli jättää lapset kotiin kauppareissuilta tai yrittää kiinnittää lasten huomio kaupassa muualle kuin lööppeihin: *"Itse asiassa juuri näin on meilläkin tehty!! Valitettavasti vain lööppejä on kaikkialla eli niiltä ei ilmiönä voi suojautua."*, *"Usein en-*

simmäisenä lapsen kanssa kauppaan mennessä tarkistan lööppejä ja mietin, millaiselta nämä lapsen silmiin näyttäytyvät. Pyrin välttämään näitä, jos mahdollista.", *"Usein kiirehdin lehtitelineiden ohi ja koitan kiinnittää lapsen huomion muualle."*, *"Jos mahdollista, valitsen kaupasta kassan jossa ei ole lööppejä esillä."*

Oli myös niitä vanhempia, jotka totesivat lööppeiden suojeleminen olevan täysin mahdotonta: *"Meidän tapauksessa koululle ei pääse sellaista reittiä, että lööppejä voisi välttää."*, *"Lapset kävivät koulua ostoskeskuksen yläkerrassa, josta ei ole muuta reittiä kotiin kuin kaupan ja kioskin ohi!"*

3.7 Lapsiystävällisempiä lööppejä

Kun vanhemmilta kysyttiin, mitä tilanteen korjaamiseksi pitäisi tehdä, eniten toimenpiteitä toivottiin medialta itseltään (16 mainintaa). Mikäli tämä ei riittäisi, toivottiin jonkinlaista lööppejä rajoittavaa lainsäädäntöä (12) tai muita säädöksiä sille, minkälaisia lööppejä on lupa julkaista. Vanhemmat toivoivat myös kaupan (12) kiinnittävän huomiota lööppeiden sijoitteluun. Lisäksi ehdotettiin ostoboikottia (3), yleistä keskustelua (3) sekä korostettiin vanhempien omaa vastuuta (2) lasten mediakasvattajina.

Vanhemmat korostivat erityisesti journalistien itsesääntelyä tuottamiaan mediasisältöjä kohtaan: *"Mielestäni lööppeiden tekijät voisi ottaa vähän huomioon ihmisen ajatusmaailman. En usko että aikuinenkaan ihminen haluaisi aina nähdä vain niitä ikäviä ja kielteisiä asioita ensimmäiseksi."*, *"Enemmän vastuuta kannen ja lööppeiden tekijöille. Monet otsikot ovat jo aikuisillekin liikaa, saati sitten lapsille."*, *"Kyllä ammattitoimittajat luultavasti kykenevät muotoilemaan otsikot toisinkin, jos haluavat."*, *"Lehdistön pitäisi miettiä muita myynninedistämiskeinoja kuin rajut lööppejä."*

Useat epäilivät, ettei asialle ole sananvapauden vuoksi mitään tehtävissä: *"Kyseessä on sananvapauden liittyvä asia, toisaalta median moraaliin liittyvä asia. En tiedä, voisiko sitä jotenkin lainsäädännöllä ohjata. Luultavasti aika mahdotonta."* Toiset uskoivat,

Vanhemmat korostivat erityisesti journalistien itsesääntelyä tuottamiaan mediasisältöjä kohtaan.

Tyypillisiä keinoja välttää lasten ja lööppeiden kohtaamisia oli jättää lapset kotiin kauppareissuilta tai yrittää kiinnittää lasten huomio kaupassa muualle kuin lööppeihin.

että lööppejä voitaisiin rajoittaa säädöksin, jopa erityisellä lailla. *"Asetettava rajat, ja valvonta karsisi törkeimmät tapaukset pois."*, *"Tiukemmat vaatimukset, mitä lööpit eivät saa sisältää."*, *"Olisin sitä mieltä, että jos ei toimittajilla ole maalaisjärkeä, niin miksei sitten laadittaisi laki, joka kertoo millaista tekstiä saa olla."*

Myös kaupalla nähtiin olevan vastuuta lööppien suhteen. Vanhemmat vaativat lööppien poistamista lasten silmien korkeudelta tai kokonaan näkyvistä. *"Ainakin lopettaa lehtien mainostaminen ovissa ja ikkunoissa, ja paikoissa, missä ne ovat selvästi lasten nähtävillä."*, *"Iltapäivälehdet lööppeineen muuhun paikkaan kuin kassojen eteen. Kyllä sellainen tuote osataan hakea muualtakin kaupasta."* Eräs vanhempi ehdotti, että kauppias voisi käyttää lööppikohtaista harkintaa lööpin sijoittamisessa eli tarpeen tullen jättää lööpit laittamatta. Kauppoihin ja kauppakeskuksiin ehdotettiin perustettaviksi myös erillisiä myyntipisteitä, josta lehdet voisi halutessaan käydä ostamassa. Muutama vanhempi oli tarvittaessa valmis edistämään iltapäivälehtien ostoboikottia.

Useat vanhemmat toivoivat myös yleistä arvokeskustelua mediakulttuurista: *"Keskustelua, pitääkö lehtiä todellakin myydä näin. Onko tutkittu, myyvätkö lehdet paremmin väkivaltaisilla otsikoilla?"*, *"Yhteinen avoin keskustelu. Ensimmäisessä keskustelua ja sopimuksia lehtien tekijöiden ja kirjoittajien kanssa ja heidän ymmärryksen avaamista, mitä lööpit lapsen maailmaan aiheuttavat."* Kaksi vanhempaa korosti vastauksessaan, ettei vanhempien vastuuta saa sysätä yhteiskunnan harteille, vaan vanhempien tulisi kantaa kasvatusvastuunsa myös median ilmiöiden osalta.

Useat vanhemmat toivoivat myös yleistä arvokeskustelua mediakulttuurista.

3.8 Median aiheuttamat haitat

Kyselyssä tiedusteltiin, oliko mediasta ylipäänsä ollut haittaa lapselle ja jos oli, mikä tai mitkä mediat olivat olleet kyseessä. Vanhemmat olivat kokeneet television lapsia ajatellen haitallisimmaksi. Tätä valintaa perusteltiin ohjelmien huonolla laadulla (13 mainintaa), ennalta arvaamattomilla mainoksilla (12) sekä

pelkoa herättävillä uutisilla (5). Muista medioista mainittiin iltapäivälehdet (8), internet (2), tietokonepelit (1), sanomalehdet (1) sekä suoramarkkinointilehdet (1).

Kuten eräs vanhempi vastasi, median haitallinen vaikutus ei ole kiinni mediasta sinänsä, vaan sen sisällöstä: *"Joskus radiostakin tulee sellaista tekstiä, jota ei pysty sulattamaan."* Muutamat vanhemmat korostivat tässä kohdin omaa vastuutaan lasten suojaamiseksi haitallisilta mediasisällöiltä: *"-- Onhan tietysti niin ettei millään voi suojella lapsiaan kaikelta ns. pahalta mutta hyvä on kyllä seurata mitä he katsovat esim. telkkarista tai mitä lukevat lehdistä."* Joskus vastuu lasten suojaamiseksi medialta oli koettu raskaaksi ja haastavaksi: *"Vanhempana joutuu todella vahvasti kontrolloimaan ja olemaan tietoinen asioista, että edes jossain määrin kykenisi suojelemaan asioilta, joita ei haluaisi lapsen maailmaan."* Toisaalta osa vanhemmista – ilmeisimminkin pienten lasten vanhemmat – kokivat voivansa säädellä lastensa medioiden käyttöä.

TV-ohjelmien laatua ja sisältöjä arvioitiin useissa vastauksissa: *"Television kaupallisten kanavien lastenohjelmat (pannassa meillä). Yleisemmin kaikenlaiset tosiTV:t, jossa haukutaan, arvostellaan ja lempataan joku pois porukasta. --"*, *"Nelosen lastenohjelmat aamuisin ovat aivan järkyttäviä."*, *"Televisio ohjelmista lapsille ja nuorille tarkoitettuja ohjelmia joita lähetetään ainakin la ja su aamuisin: karkki palkintoja, megapotkuja, tuhoamista, räiskettä, huutamista ja hurraamista. Lapset eläytyvät näyttävät osittain sulautuvan ko. ohjelmiin itsekin niin, että todellisuuden ymmärtäminen hämärtyy."*, *"Seksin ylikorostaminen joka asiassa on suorastaan hälyttävää. Esim levyvideot ovat täynnä sänkykohtauksia ja alastomia ihmisiä."*

TV-ohjelmien lisäksi TV-mainokset saivat runsaasti mainintoja haitallisuudesta. Mainoksista nostettiin esiin erityisesti ne, jotka sisälsivät otteita myöhäisillan ohjelmista: *"Lapsilta kiellettyjä ohjelmia ei saisi mainostaa TV:ssä päiväsaikaan. Varsinkin Nelosella tätä tapahtuu usein."*, *"Mainokset ja ohjelmien esitelypätkät ovat joskus pöyristyttäviä. Seksi tulee joka tuutista lasten katseluaikaan niin ettei itsekään tiedä mihin silmänsä laittaisi."*, *"MTV3 näyttää tulevien oh-*

Median vaikutus ei ole kiinni mediasta sinänsä, vaan sen sisällöstä.

jelmien pätkiä, myös väkivaltakohtauksia täysin arvaamattomasti, esim. iltapäivällä tai alkuillasta. Vanhempien on mahdotonta ehtiä vaihtamaan kanavaa joka mainostauolla." Mainosten ja ohjelmien lisäksi TV:n haitallisista sisällöistä mainittiin uutiset: "Uutiset (sisältävät paljon ikäviä asioita, kuvia) ovat ennalta arvaamattomia.", "-- Näytetään esim. kuvia sodassa kuolleista tai kidutetuista.--"

3.9 Medialta toivotaan enemmän vastuuta

Vanhempien pyydettiin merkitsemään kolme tärkeintä tahoa lasten mediasuojelun kannalta. Kysymykseen annettiin kuusi eri vaihtoehtoa: viranomaiset, media itse, kauppa ja muut liikkeenharjoittajat, koulu, vanhemmat ja lapset. Kysymykseen vastasi 51 vanhempaa. Muutama vastaaja oli merkinnyt kaksi tärkeintä tahoa, joku oli laittanut kohtaan neljä rastia. Tässä kohdin kaikki, jotka olivat vastanneet kysymykseen, merkitsivät median itsensä olevan vastuussa lasten mediasuojelusta. Seuraavaksi eniten korostettiin vanhempien vastuuta ja kolmanneksi viranomaisten toimia lasten mediasuojelun hyväksi. Yhdessä vastauksessa painotettiin vastuun mediasuojelusta kuuluvan kaikille.

Vanhempien pyydettiin merkitsemään kolme tärkeintä tahoa lasten mediasuojelun kannalta (vaihtoehdot: viranomaiset, media itse, kauppa ja muut liikkeenharjoittajat, koulu, vanhemmat ja lapset)

Media itse	51 (100 % kysymykseen vastanneista)
Vanhemmat	41 (80,4 %)
Viranomaiset	31 (60,8 %)
Kauppa ja muut liikkeenharjoittajat	22 (43,1 %)
Koulu	5 (9,8 %)
Lapset	1 (2,0 %)

3.10 Tukea mediakasvatukseen?

Vanhemmilta kysyttiin, kaipaavatko he tukea lastensa mediakasvatukseen, ja jos kaipaavat, niin minkälaisissa asioissa. Tämän kysymyksen suhteen vanhempien mielipiteet jakautuivat kokolailla tasan. Vanhemmista 19 (35 %) ei kaivannut ulkopuolista tukea mediakasvatukseen, mutta 21 vanhempaa (39 %) koki tarvitsevansa apua tai muuta ulkopuolista tukea mediakasvatukseen tai median säätelyyn. Kysymykseen ei osannut vastata neljä (7 %) ja kymmenen vanhempaa (19 %) jätti kokonaan vastaamatta. Mediakasvatus saattoi olla vieras käsite osalle vanhemmista.

Mediakasvatus on yksinkertaisimmillaan lapsen ja aikuisen välistä keskustelua mediasisällöistä: "Paras on puhua avoimesti lapsen kanssa." Silti monet vanhemmat voivat tuntea avuttomuutta tämän tehtävän edessä, koska kaikkia ilmiöitä ei aikuinenkaan ymmärrä tai osaa selittää: "En osaa sanoa, useimmat varmaan kaipaisivat [tukea mediakasvatukseen], koska ongelmia lienee siinä, että vanhemmat eivät itsekään tiedä, miten suhtautua ongelmatilanteisiin ja miten keskustella niistä.", "Nyky päivänä vanhemmilla on monesti liian kiire jutellakseen lastensa kanssa ja minäkin kuulun näihin joilla ei ole aikaa paljon lapsille." Aikuisella on kuitenkin vastuu lapsen median käytöstä ja siihen olisi osattava vetää rajat: "Maalaisjärjellä näistä selviää, mutta tietty voi olla eriluontoisia lapsiakin olemassa, kuin minulla, jotka näihin asioihin reagoi eri tavalla."

Vanhemmat toivoivat erityisesti kouluilta tukea mediakasvatusasioissa. Mediakasvatusta ehdotettiin omaksi oppiaineekseen sekä ihan yleensä aiheeksi, jota tulisi käsitellä koulussa. Sen lisäksi, että vanhemmat toivoivat mediakasvatusta lapsilleen, he olivat halukkaita kuulemaan ja keskustelemaan aiheesta vanhempainilloissa: "Esimerkiksi kou-

Mediakasvatus on yksinkertaisimmillaan lapsen ja aikuisen välistä keskustelua mediasisällöistä.

Mediakasvatusta ehdotettiin omaksi oppiaineekseen sekä ihan yleensä aiheeksi, jota tulisi käsitellä koulussa.

---

lujen vanhempainilloissa olisi mielekkäämpää keskustella vaikkapa mediasuojelusta kuin eri oppiaineiden opetussuunnitelmista.” Lisäksi kouluihin ja kirjastoihin toivottiin internet-suodattimia. Vanhemmat toivoivat lisää tietoa median vaikutuksista ja keinoista sekä siitä, miten suojella lasta medialta. Myös mediakasvatuksesta tiedottaminen nähtiin tärkeänä.

Osa vanhemmista piti tarpeellisena mediakasvatuksen tukena median itsesäätelyä: *”- että minkälais- ta asiaa olisi lapsille soveliasta suunnata ja onko yli- päätään tarpeellista mainostaa niin hirveästi joka pai- kassa joka paikkaa.”* Toisaalta median käyttöön kai- vattiin yhteisiä pelisääntöjä myös perheiden kesken: *”Tuntuu siltä, että vain harvoissa lasteni kavereiden per- heissä asiasta tiedetään ja lasta ohjataan.”* Eräs van- hempi totesi: *”Neuvoja en kaipaa, tukea vastuuntun- toisilta aikuisilta, mediassa, koulussa, virastoissa, naa- purissa.”* Parhaaseen lopputulokseen päästäneen, kun kaikki lasten ja median kanssa toimivat aikuiset työ- kentelevät vastuullisesti lasten parhaaksi.

4. Pohdinta

Vastuu lasten median käytöstä on aikuisilla. Vanhempien valmiudet keskustella lastensa kanssa lööpeistä ja mediasta yleensä vaihtelevat. Jotkut vanhemmista hoitavat mediakasvattajan tehtäväänsä maalaisjärjellä, kun taas toiset vanhemmista toivoisivat enemmän tietoa ja tukea ammattikasvattajilta. Lapset tarvitsevat rinnalleen ennen kaikkea läsnä olevaa aikuista, joka oman elämänkokemuksensa varassa voi lieventää ja suhteuttaa lapsen arjessaan kohtaamia asioita ja ilmiöitä – ja asettaa rajat median käytölle.

Lapsiasiavaltuutetulle syksyn 2005 aikana tulleissa yhteydenotoissa korostui vanhempien huoli iltapäivälehtien mainosjulisteiden eli lööppien vaikutuksista pieniin, juuri lukemaan oppineisiin lapsiin. Huoli ei selvityksen aineiston eli vanhempien kertomien kokemusten perusteella ole turha. Osa lapsista oppii lukemaan jo ennen kouluikää 5–6-vuotiaina, jotkut jopa 4-vuotiaina. Pienillä sekä erityisen herkillä lapsilla on taipumus tulkita lööppien uutiset oman elämänsä realistisina vaihtoehtoina. Eräs surullinen esimerkki näistä lasten tekemistä päätelmistä oli lapsen vakavissaan esittämä kysymys: *”Milloin perheet aina tapetaan?”*

Saavatko vanhempien esittämä huoli ja heidän kertomansa kokemukset kaukupohjaa asianosaisten eli lasten itsensä keskuudessa? Vanhemmilla teetetyn kyselyn lisäksi lapsiasiavaltuutettu kävi keskustelemas- sa lööpeistä lasten kanssa koulussa. Keskustelu oppilaiden kanssa toi esiin lasten aktiivisen suhteen mediaympäristöönsä. Ensimmäisen luokan oppilaiden ja 5–6-luokkalaisten välillä on kuitenkin suuri ero median keinojen ja sisältöjen ymmärtämisessä. Pienillä lapsilla saattaa olla vaikeuksia pelkästään lukea ja ymmärtää heille vieraita sanoja, kun taas isompien lasten kohdalla ilmeni jo huomattavaa kykyä tarkastella otsikoita kriittisesti. Molemmissa oppilasryhmissä oli muutama lapsi, joka kertoi järkyttyneensä lööpin otsikosta.

Tulisiko lasta siis suojella medialta vai kasvattaa sen harkitsevaksi käyttäjäksi? YK:n lapsen oikeuksien sopimuksessa turvataan lapsen oikeus tietää, mitä maailmassa tapahtuu. Samalla sopimus velvoittaa suojelemaan lasta hänen ikäänsä ja kehitystasoonsa nähden

haitallisilta sisällöiltä, kuten väkivallalta. Kasvaminen medialukutaitoiseksi kansalaiseksi on pitkä prosessi, jossa aikuisetkaan eivät usein ole vielä valmiita. Lasten psykososiaaliset taidot ovat rajalliset, joten aikuisten ei tulisi mediakasvatuksen nimissä levittää lii-

Tulisiko lasta siis suojella medialta vai kasvattaa sen harkitsevaksi käyttäjäksi?

**Valikoimalla
aiheet, jotka
nostetaan esiin
uutisvirrasta,
media myös luo
kuvaa maailmas-
ta, jossa elämme.**

an rankkoja aiheita lasten käsiteltäviksi (Martsola & Mäkelä-Rönholm 2006; Näre 2005). Lasten mediasuojelun merkitys korostuu sitä enemmän, mitä nuoremasta lapsesta on kyse. Isompien lasten kohdalla moni kyselyyn vastannut vanhempi kannatti sen sijaan keskustelua ja lapsen opastamista mediakriittisyyteen.

Sanotaan, että median tehtävä on heijastaa todellisuutta. Valikoimalla aiheet, jotka nostetaan esiin uutisvirrasta, media myös luo kuvaa maailmasta, jossa elämme. Jatkuva väkivaltauutisointi aiheuttaa ihmisissä pelkoa ja suojautumista oletettua uhkaa vastaan. Mediaväkivallalla on turruttava vaikutus: ajan kuluessa tarvitaan yhä raaempia tapauksia ja ot-sikoita, jotta ohikulkija havahtuisi. Koska medialla on valtaa, sen on osattava kantaa vastuunsa. Lööpin kaltaista näkyvää mediaa tuotettaessa on otettava huomioon, että aikuisten lisäksi se tavoittaa myös lapset. Aikuisten viihdyttämiseksi ja heidän uteliaisuuttaan ruokkimaan suunnitellut otsikot voivat näyttäytyä lapsen kokemusmaailmasta käsin hämmentäviltä, jopa pelottavilta.

Räväkän lööpin eteen helposti jähmettyy ja sen sisällön lukee lähes tahtomattaan. Näin kertoi myös eräs ensimmäisen luokan oppilas, joka osallistui lööppikeskusteluun koulussa. Tämä lapsi ei pitänyt lööppien sisällöistä, eikä olisi halunnut niitä lukea. Suurin osa kyselyyn vastanneista vanhemmista koki lööpit ongelmallisina lasten kannalta juuri siitä syystä, että niitä on mahdotonta välttää. Lööppien nykyisenlainen sijoittelu lasten silmien korkeudelle kauppohen oviin ja kassoille voidaan kyseenalaistaa. Miksi juuri iltapäivälehdillä on oikeus erityiseen näkyvyyteen kauppoissa? Kannattaisi ainakin kokeilla, miten idea lööpittömästä kassasta toimii käytännössä.

Vastuu lasten median käytöstä on aikuisilla. Vanhempien valmiudet keskustella lastensa kanssa löö-

peistä ja mediasta yleensä vaihtelevat. Jotkut vanhemmista hoitavat mediakasvattajan tehtävänsä maalaisjärjellä, kun taas toiset vanhemmista toivoisivat enemmän tietoa ja tukea ammattikasvattajilta. Mediakasvatus on kirjattu osaksi peruskoulun opetussuunnitelman perusteita ja meneillään olevat mediakasvatusprojektit, kuten opetusministeriön käynnistämä valtakunnallinen Mediamuffinssi-hanke, toivottavasti lisäävät sekä lasten että vanhempien valmiuksia käsitellä erilaisia mediasisältöjä. Lapset tarvitsevat rinnalleen ennen kaikkea läsnä olevaa aikuista, joka oman elämäkokemuksensa varassa voi lieventää ja suhteuttaa lapsen arjessaan kohtaamia asioita ja ilmiöitä – ja asettaa rajat median käytölle.

Kulunut kevät 2006 on osoittanut, etteivät lööpit yhteiskunnallisena puheenaiheena ole yhdentekevä. Lapsiasiavaltuutetun esittämien kannanottojen jälkeen lööpeistä on keskusteltu kiivaasti niin internetin keskustelupalstoilla, lehdissä kuin televisiossakin. Todennäköisesti aihe on kytenyt vanhempien puheissa hiekkalaatikkojen reunoilla jo pitkään. Useat vanhemmat ovat ottaneet lapsiasiavaltuutettuun yhteyttä kiittääkseen asian nostamisesta esiin. Tunnusomaista julkiselle lööppikeskustelulle on ollut voimakas vastakkainasettelu. Journalistit ovat pysyneet tiukasti omassa kannassaan, eikä myönnytyksiä ole juuri tehty. Lööpit tuskin ovat tämän päivän lasten elämässä suurin ongelma, mutta eräs helpoimmin ratkaistavista. Sen lisäksi, että lasten ongelmia ratkotaan pidemmällä tähtäimellä kansallisesti ja kansainvälisesti, olisi todennäköisesti helppoa tarttua myös niihin pienempiin tekijöihin, joista lasten arkinen hyvinvointi muodostuu.

LÄHTEET

Martsola, R. & Mäkelä-Rönholm, M. 2006. Lapsilta kielletty. Kuinka suojella lasta mediatraumalta. Helsinki: Kirjapaja.

Näre, S. 2005. Julkisuudesta ja intimitteetistä. Helsinki: Kirjapaja.

**Vastuu lasten
median käytöstä
on aikuisilla.**

Liite I

Iltapäivälehtien lööppien vaikutuksia lapsiin arvioiva kysely vanhemmille

Lapsiasiavaltuutetun toimistolle on viime syksyn ja kuluneen vuoden aikana tulleet lukuisia yhteydenottoja vanhemmilta, jotka ovat huolestuneita kaupoissa ja kioskeissa esillä olevien iltapäivälehtien myyntijulisteiden eli lööppien haitallisista vaikutuksista lapsiin. Vanhemmat ovat keroneet halustaan suojata lasta ikätasolleen sopimattomilta otsikoilta. Eräissä tapauksissa pienet, vasta lukemaan oppineet lapset ovat pelästyneet myyntijulisteen otsikosta.

Tästä syystä haluamme kartoittaa vanhempien kokemuksia ja mielipiteitä lööpeistä pienimuotoisella selvityksellä. Selvityksen tuloksia käytetään lapsiasiavaltuutetun vaikuttamistyössä. Tulokset esitellään myös kesäkuussa pidettävässä lapset ja media -aihetta käsittelevässä seminaarissa.

Kyselyn toteuttamisessa yhteistyökumppanina on Suomen Vanhempainliitto. Kyselyä levitetään sähköpostitse vanhempainyhdistysten kautta Varkaudessa, Vantaalla ja Jyväskylässä. Lisäksi mukana on muutama muu vanhempainryhmä Jyväskylän alueelta. Lapsiasiavaltuutetun toimistossa kyselyn toteuttaa harjoittelija, kasvatustieteen maisteri Päivi Tuononen. Suomen Vanhempainliitossa yhteyshenkilönä on Johanna Artola. Haluamme tiedustella tämän kyselyn avulla Sinun kokemuksiasi ja mielipiteitäsi lööppien vaikutuksista lapsiin. Voit tarvittaessa jatkaa vastauksiasi sen mukaan kuin tarvitset niille tilaa.

Toivomme, että lähetät vastauksesi 3.4.2006 mennessä sähköpostilla osoitteeseen paivi.tuononen@stm.fi

Kiitos osallistumisestasi!

Maria Kaisa Aula
Lapsiasiavaltuutettu

Päivi Tuononen
harjoittelija

Lapsiasiavaltuutetun työstä löydät tarvittaessa lisätietoja nettisivuilta www.lapsiasia.fi

KYSELYLOMAKE

Vastaaaja: äiti ..... / isä ..... Lapsen / lasten iät:

Vastaaajan asuinpaikkakunta: .....

1. Kohtaako lapsesi arjessa iltapäivälehtien lööppejä? Missä eniten?

2. Mitä mieltä olet iltapäivälehtien lööppien ja etusivujen sisällöistä lasten näkökulmasta?

3. Onko lapsesi kysynyt sinulta lööpeissä näkemistään tai lukemistaan asioista?

4. Oletko itse ottanut lööppien sisältöjä puheeksi lasten kanssa?

5. Ovatko lööpit herättäneet lapsessasi pelkoa, huolta tai muita tunteita? Jos ovat, miten tämä on näkynyt?

6. Ovatko lööpit mielestäsi ongelma? Kyllä ..... / Ei ..... Jos ovat, niin miksi?

7. Joissakin lapsiasiavaltuutetulle tulleissa yhteydenotoissa kerrotaan vanhempien muuttaneen lapsensa koulu-reittä tai jättäneen hänet kotiin kauppareissulta, jottei lapsen tarvitsisi kohdata lööppien räikeitä otsikoita. Onko sinulla vastaavia kokemuksia?

8. Mitä asialle pitäisi mielestäsi tehdä?

9. Onko jostakin muusta mediasta ollut haittaa lapsellesi? Kyllä ..... / Ei .....

10. Minkä tahon pitäisi mielestäsi kantaa enemmän vastuuta lasten mediasuojelussa? Rastita kolme tärkeintä.

..... viranomaiset ..... media itse ..... jälleenmyyjät, liikkeenharjoittajat

..... koulu ..... vanhemmat ..... lapset

11. Kaipaako vanhempana tukea lasten mediakasvatukseen? Jos kaipaat, niin minkälaisissa asioissa?